

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 10 April.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det i dag på förmiddagen hållna sammanträde; och ledde äfven nu Herr vice Talmannen Kammarens förhandlingar.

§ 1.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla allmänna vägar och broar.

Angående väghållningsskyldigheten på landet.

Utskottet hade i detta utlåtande yttrat sig öfver åtta särskilda motioner, bland hvilka en afgifvits inom Första Kammaren af Herr N. S. von Koch (motionen N:o 37) samt sju inom Andra Kammaren, nemligen motionerna N:o 30, af Herr Per Nilsson i Råby, med hvilken flere af Kammarens ledamöter instämt, N:o 34, af Herr A. Bäckström, hvilken förslag jemväl blifvit af flere ledamöter understödt, N:o 49, af Herr Johannes Andersson i Ryssby, N:o 53, af Herr Jöns Andersson, med hvilken Herr Nils Nilsson i Espinge förenat sig, N:o 84, af Herrar C. I. Bengtsson, Carl Magni och Jöns Pehrsson, N:o 102, af Herr Johan Jönsson, samt N:o 133, af Herr C. E. Hjelm; hvilka motioner allesammans afsågo ändring i nu gällande bestämmelser rörande väghållningsskyldigheten; och hade Utskottet, under uttalande äfven för egen del af den åsigt, att en lagförändring, hvarigenom nyssberörda skyldighet komme att mera tidsenligt fördelas, vore af omständigheterna påkallad, i anledning af ofvannämnda motioner ansett sig böra antyda de grunder, hvarpå en sådan lagförändring, efter Utskottets mening, borde åvägbringas. Dessa grunder hade af Utskottet blifvit angifna hufvudsakligen sålunda:

a) byggandet och underhållet af vägarne borde, såsom en kommunens angelägenhet, äfven af kommunen bekostas;

b) alldenstund väghållningen icke lämpligen kunde på den större kommunen — länet eller landstingsområdet — öfverflyttas, borde densamma besörjas utaf endera af de mindre, antingen häradet eller socknen, dock helst af *häradet*, enär ifrågavarande besvär torde kunna jemnare och således äfven rättvisare fördelas härads- än socknevis;

c) beträffande skyldigheten att till vägunderhållet bidraga, borde, med fyrktalet såsom skattegrund, bestämmas, att kostnaden för väghållningen skulle utgå, för fastighet efter hela åsatta fyrktalet, för inkomst af rörelse, näring eller yrke allenast för någon del deraf och för öfriga beskattningsföremål efter någon än mindre del af fyrktalet;

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

hvarjemte staten borde för kronopark eller annan dermed likartad statens skogsegendom uti vägarnes underhåll deltaga;

d) vidkommande väghållningens verkställighet, borde det så mycket som möjligt stå häradet fritt att inom sig ordna denna angelägenhet, hvadan i afseende derpå endast torde böra föreskrifvas, att häradet skulle ega inför häradsrätt välja fullmäktige, som hade att på lämpligaste sätt efter hvarje orts olika förhållanden anordna väghållningsbestyret.

Och var slutligen af Utskottet hemställt:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så snart ske kunde, låta, i öfverensstämmelse med ofvan angifna grunder, utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrad lagstiftning i fråga om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Mot detta förslag hade inom Utskottet reserverat sig Herrar Grefve *Mörner*, Grefve *von Platen*, Grefve *Horn*, *Caspersson* och *Ehrenborg*, den sistnämnde endast i det afseende, att han ansett öfvervägande skäl tala för landstingsområdet framför häradet såsom gemensamhet för väghållningsskyldigheten.

Sedan Utskottets hemställan nu blifvit inför Kammarerna uppläst, anförde:

Herr Ehrenborg: Jag har förut haft tillfälle att inför Kammarerna uttala min åsigt om det på jorden allena och särskildt på mantalet hvilande väghållningsbesväret, såsom det odrägligaste och näst skjutsningsbesväret det orimligaste af våra onera. Jag biträder Utskottets beslut i hufvudsaken och jag är öfvertygad om bifall till detsamma från Kammarernas sida, äfvensom att icke någon röst här skall höja sig i samma syfte som den reservation, bifogad Utskottets förslag, i hvilken uttalas, att det nu bestående är fördelaktigare än hvad här föreslagits, samt såsom skäl därför till och med anført fördelen för jordbrukare att få skjutsa mot den nu så höga skjutslegan.

Jag har dock tänkt att, medan Kammarernas ledamöter nu samla sig, få till protokollet uttala en mot Utskottets något skiljaktig åsigt uti en mindre del af frågan.

Inom Utskottet hafva två olika meningar — vice ordföranden, hvilkens mening jag biträdde, dref den ena, och de öfriga ledamöterna i Utskottet den andra — sökt göra sig gällande rörande vidsträcktheten af det distrikt, som skulle blifva gemensamhetsgrund för väghållningsbesväret eller *bidragen* dertill — jag lägger vikt på bidragen, för att ingen af Kammarernas ledamöter, särskildt representanterne för städerna, af hvilka alla kanske icke äro så inne i denna fråga, må anse att skiljaktigheten skulle röra *verkställigheten* af nu ifrågavarande skyldighet. Utskottet har såsom gemensamhet för väghållningsbidragen föreslagit häradet; den andra meningen var att dertill skulle föreslås landstinget. Jag tror detta senare vara det rätta, men då jag icke i min reservation anført några skäl till stöd för denna min deri uttalade åsigt, må det tillåtas mig att nu angifva dem. Jag behöfver dock dervid i sjelfva verket icke stödja mig på annat än Utskottets eget utlåtande, då Utskottet sjelft anført goda skäl för den mening,

jag hyllar. Utskottet säger nemligen midt på 11:te sidan i sitt utlåtande:

I fråga härom kan å ena sidan framhållas, att, enär vid stigande industriel utveckling och öppnande af nya kommunikationsleder rörelsen i allmänhet tager nya riktningar, så att en tillförene föga befaren och således lätt underhållen väg blir mycket trafikerad och följaktligen svårare att vidmakthålla, skulle, med afseende på de ständiga veaningar, väghållningsbesväret sålunda är underkastadt, vara för dess rättvisa fördelning förmånligare, ju större den kommun vore, som finge väghållningen sig tillförbunden.

Ja, så förhåller det sig, mine Herrar, och jag tror att många af Kammarens ledamöter skola, i likhet med mig, kunna vitsorda sanningen häraf, i synnerhet de, som tillhöra sådana orter, der tunga effekter, såsom bergslagsprodukter o. d., forslas på vägarne och kastas från den ena forslingsstråten till den andra, allt efter som nya kommunikationsleder eller jernvägar anläggas; ty då man förut förde sina effekter på en linie i en viss gifven riktning, händer nu oupphörligt att, genom nya jernvägars anläggande, forslingen af en orts produktion tager sin utväg åt ett annat håll och genom ett annat härad, än förut, för att träffa den station, som i följd af förändrade kommunikationer blifvit den närmaste. Jag skulle kunna anföra många exempel härå. Häraf blir naturligtvis således en följd, att bestämmandet af häradet såsom gemensamhet för väghållningsskyldigheten leder till en ojemn fördelning af denna börda och således blir orättvist. Utskottet har äfven medgifvit fördelen af ett större gemensamhetsområde, men har likväl icke velat gifva öfvervägande betydelse åt detta skäl, utan i stället emot antagande af landstingsområdet såsom gemensamhet framhållit samma betänkligheter som de, hvilka Utskottet med rätta anser tala emot väghållningsbesvärets öfvertagande af staten, eller att denna derigenom skulle drabbas af så dryga kostnader, att det vore sannolikt, att jordbrukaren, äfven om han finge flere, nu icke väghållningsskyldige, att jemte sig lemna bidrag, likväl skulle i form af skattebidrag få vidkännas så stor del af berörda kostnader, att till hans förmån skulle genom en sådan förändring föga eller intet vinnas. Emot detta förhållandes tillämplighet på landstingsområdet vill jag blott erinra, att ett sådant endast utgör $\frac{1}{25}$ af rikets område, och det är stor skilnad emellan det hela och $\frac{1}{25}$, hvarföre jag anser landstingsområdet blifva en lämplig medelväg. Nu kan så hända, ehuru jag betvivlar det, att, om man tager detta senare och icke häradet såsom gemensamhetsgrund, några kostnader blifva drygare. Ja, vare härmed huru som helst, så blir dock den stora vinsten den, att man i förra fallet får en rättvisare fördelning af kostnaderna än i det senare.

Vidare yttrar Utskottet på 11:te sidan emot landstingsområdet följande: »att enär, om äfven vägar äro i viss mån till allmän nytta, likväl härads- och sockenvägar nästan uteslutande och allmänna landsvägar företrädesvis äro af gagn för den ort, som de beröra, väghållningen följaktligen jemväl förnämligast har naturen af ortintresse.» Detta yttrande strider något emot det erkännande, som Utskottet till stöd för detta i öfrigt väl motiverade betänkande gjort midt på föregående sida, der det medgifver, att kommunikationerna hafva karakter

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

af allmänligt gagn; och jag kan i intet fall medgifva, att vägar förnämligast hafva naturen af ortintresse, ty det ligger lika mycket i det allmännas som i det mindre områdets intresse, att detta område kommer i samfärdsel med det öfriga landet.

Slutligen har Utskottet som skäl mot landstingsområdet såsom gemensamhetsnorm anfört »att, då i de flesta fall icke hela den större kommunens utan endast smärre orters intressen af vägfrågor beröras, kunde befaras, att behofvet af nya vägars anläggande och de gamlas hållande i godt stånd tilläfventyrs icke blefve af den större kommunen behörigen tillgodosedt.» Det är ett skäl, som jag icke vågar bestämt bestrida, men jag kan icke tillmäta det afgörande betydelse. Jag föreställer mig nemligen, att, om landstinget blir gemensamheten vid väghållningsskyldigheten, så kommer det antagligen att utse en delegation, en vägstyrelse, som upptager och bereder alla dithörande frågor och hvartill hvarje mindre kommun kan vända sig. När sedermera en fråga om anslag till nagon väg eller bro vid landstinget föredrages, så finnas der alltid ledamöter fran orten, hvilka kunna bevaka dess intresse. Olika intressen kunna i allt fall förekomma äfven inom häradets och inom den mindre kommunens särskilda delar; och så väl derstädes som inom landstinget måste det inträffa, att man står emot hvarandra eller hjälper hvarandra.

Här är som sagdt icke fråga om sjelfva utgörandet af väghållningsskyldigheten, ty denna skulle i alla händelser äligga den mindre kommunen och såsom hittills kontrolleras af kronobetjeningen, utan här är blott fråga om den gemensamhet, inom hvilken uttaxeringen skall ske, och om Kammaren icke gör afseende vid hvad jag anfört, har jag endast velat uttala mig till protokollet, för den händelse det skulle kunna något inverka vid en blifvande utredning af frågan.

Ett skäl, hvilket icke är det minst betydande, glömde jag att anföra till förmån för landstingsområdet såsom gemensamhetsnorm, nemligen den omständigheten att vi ega en landstingsinstitution, men att deremot någon representation för häradets icke finnes till. En sådan har varit föreslagen 1870 och 1871, men förslaget har båda gångerna blifvit bemött med ett sådant rent afslag, att det icke mera återkommit.

Jag anser mig böra vördsamt yrka, att Kammaren behagade bifalla Utskottets hemställan, med den lilla förändring, som i min reservation finnes angifven.

Herr Helander: Föregående riksdagar har jag opponerat mig mot de förslag Lag-Utskottet, på grund af remitterade motioner angående väghållningsbesväret, afgifvit, hufvudsakligen af det skäl, att dessa förslag, som åtminstone de tre senaste riksdagarne varit fullkomligt lika, och som blifvit af denna Kammare godkända, framstälts, oaktadt Medkammaren ständigt afslog dem, hvarigenom alltså frågan förföll, utan att i ringaste mån bringas närmare sin lösning; äfvensom af det skäl, att Utskottet, med undantag af sista gången, oriktigtvis antog, att Riksdagen då fortfarande hade att vänta svar på Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i ämnet af den 7 April 1866, oaktadt detta Kongl. Maj:ts svar inkommit redan till 1868 års Riksdag. Nu

håller jag emellertid Utskottet räkning för att det bestämdt erkänt att vidare svar icke kan vara att förvänta, på sätt jag hvarje gång påstått, äfvensom derföre att Utskottet nu verkligen uppgifvit vissa hufvudgrunder till ledning vid den utredning man af Kongl. Maj:t vill begära. Jag måste dock härvid anmärka, att det åtminstone varit mycket önskvärdt, om Utskottet uti den så kallade klämman specificerat de ifrågavarande hufvudgrunderna, i stället för att i denna lemna hänvisning till motiven, der man åtminstone icke utan något besvär letar sig till den verkliga meningen, hvilket förhållande nu ock vållar, att jag icke så följdriktigt som jag önskade torde kunna bemöta hvad utlåtandet innehåller.

Angående väghållningsblygheten på landet.
(Forts.)

För att nu öfvergå till sjelfva saken, så kan jag icke anse det vara riktigt att från den tillämnade nya lagstiftningen i ämnet alldeles undantaga städerna. Naturligtvis hafva dessa från början gemensamt egt eller disponerat all stadsjord, hvaraf ock följer, att underhållet af allmänna vägar å stadsegorna då var en för stad gemensam angelägenhet, på sätt ännu på flera ställen är händelsen, ehuru det är att antaga, att vägenderhållet för dessa städer, såsom ett allmänt onus för stadskommunerna, mestadels härrör af träffade och fastställda öfverenskommelser om allmän likställighet, sedan de nya kommunalförfattningarne börjat tillämpas. I andra städer har hvarje egare af hus eller tomt sin andel i stadsjorden, i följd hvaraf hus- och tomtegarne i sådana städer hafva åliggande att underhålla allmänna vägarne. Ater i andra städer, från hvilka större eller mindre delar af stadsjorden frångått dem eller tomtegarne derinom, underhållas vägarne utaf egare af så väl tomter som af stadsjord. Slutligen finnas ock städer, som mistat nästan all sin jord, hvilken till ojemförligt största del öfvergått till enskilde, dels i staden och dels på landet boende personer, utan att man kunnat utforska när eller på hvad sätt detta skett. Der underhållas allmänna vägarne af stadsjordens egare, utan bidrag af tomtegarne. Besinnar man nu att i afseende å stad annat stadgande beträffande väghållningsbesväret icke finnes, än det som förekommer i 25 Kap. 4 § Byggningsabalken, der det heter, att stad skall underhålla allmänna vägarne så långt stadens egor räcka, och att detta stadgande icke innefattar något annat, än om det vore för egare af jord å landet föreskrifvet, att de skulle hålla väg så långt landet räcker, hvarigenom någon grund för väghållningsbesvärets fördelning icke uppgifves; så torde allt detta bevisa, att det är lika behöfligt för städerna som för landet att få saken på ett bättre sätt reglerad, helst det nu ifrågasättes att för landet taga bevillningsbeloppen till grund för fördelningen, hvilken grund torde lämpa sig lika väl för städerna uti ifrågavarande afseende.

Öfvergående till hvad Utskottet nu beträffande väghållningsbesväret å landet har föreslagit, så måste jag först och främst, i motsats till föregående talaren, tillstå, att jag lika med Utskottet anser det vara fullkomligen riktigt att taga häradet till gemensamhetsområde för ifrågavarande besvär och dess fördelning, dels af de skäl Utskottet uppgifvit, och dels derföre att om, såsom nu är föreslaget, bevillningen skall tjena till grund för kostnadens fördelning, jag befarar att mycken ojemnhet kommer att uppstå i fall man, såsom föregående talaren till-

Angående väghållningskyldigheten på landet.
(Forts.)

styrker, antager landstingsområdet i stället för häradet. Jag har den erfarenheten, att taxeringsvärdena å fast egendom någorlunda uttrycka verkliga förhållandet inom socknen eller häradet, men att deremot, till och med om man jemför dem med de som förekomma inom nästa härad, skilnaden, eller ojemnheten, är högst betydlig, hvaraf synes mig följa, att, om man sträcker gemensamhetsområdet utöfver häradsbegränsningen, kostnaderna skola blifva mycket ojemnt fördelade. I denna del kan jag således ej annat än stå på Utskottets sida. Afven i det fallet måste jag dela Utskottets mening, att bevillningen, eller för landet, såsom nu är i fråga, fyrktalet, må hafva inflytande på fördelningen, emedan jag här icke kan uppgifva någon annan, bättre grund, ehuru jag visst icke eljest har något synnerligt förtroende till den grunden, i anseende till svårigheten att med nuvarande hjälpkällor kunna äsätta hvarje egendom sitt rätta värde.

Då jag tillhör dem som äro mycket betänksamma innan de ingå på att från någon samhällsklass borttaga en börda, då så är, att hvad man borttager i stället lägges på andra, så har jag derföre mycket tvekat att vara med om att ålägga egare af fräsesäterier i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, hvilka på grund af privilegier alla äro befriade från väghållningsbesväret, att hädaneft deruti deltaga; men då jag väl inser att i nämnda provinser väghållningen för de öfrige måtte vara synnerligt betungande, och icke kan annat än medgifva att, om detta onus kan påläggas andra beskattningsföremål, som nu derifrån äro befriade, förhållandet för de nämnde säteriegarne är alldeles detsamma som för dem, så har jag måst låta de antydda betänkligheterna falla. Likväl anser jag att ifrån det allmänna stadgandet derom, att all jordbruksfastighet borde deltaga i vägunderhållet, åtskilliga undantag måste göras. Så t. ex., då lotshemmanen på grund af lotsningsbestyret just blifvit fritagna från väghållningsbesväret, kan det ej vara billigt att åter pålägga dem detta besvär. Vidare måste undantag ske för den stora mängden af för viss tid eller för alltid från hemman afsöndrade lägenheter. Väl vet jag att vid afgäldens bestämmande det någon gång inträffat, att väghållningsbesväret icke tagits i beräkning, men så är i allmänhet ej förhållandet, helst vederbörande myndigheter förklarar, att uti beloppet af afgälden andel af väghållningskostnaden skall ingå. Emedan 1864 års förordning om jordafsöndring ålägger Konungens Befallningshafvande att innan afgälden fastställes tillse att den är fullt tillräcklig, är det derföre vanligen händelsen att beloppet sättes högt. Skulle man nu ålägga lägenhetsinnehafvarne att, oaktadt de således uti afgälden till stamhemmanets egare betala sin andel uti hemmanets väghållningsbesvär, ändå, eller tillika, efter deras fyrktal deltaga i kostnaden för väghållningen, vore väl detta i högsta grad obilligt, helst det ju nu är i fråga att för stamhemmanets egare bereda en betydlig lindring dymedelst, att många andra skulle med honom i kostnaden deltaga, hvilket snarare borde leda derhän att minska afgäldens belopp än att ytterligare betunga dessa många tusende lägenhetsinnehafvare inom riket.

Jemte det jag må såsom billigt erkänna Utskottets förslag derom att i allmänhet all så kallad »annan fastighet» i underhållsskyldigheten deltagar, tillstår jag att jag icke finner det obilligt om åtskillige till-

hörande kategorien »kapital och arbete» äfven finge enahanda åliggande; men jag anser icke rådligt att medtaga dem i beräkningen, eller att, på sätt Utskottet föreslår, för en del bland dem nedsätta andelen i förhållande till fyrktalet och för en annan del medgifva än ytterligare nedsättning, emedan man härvid råkar ut för fullkomligt godtycke. För öfrigt tror jag att klokheten fordrar, att man icke för det närvarande ifrågasätter denna delaktighet, om man vill komma till någon lösning af frågan. Bättre synes mig vara att tills vidare åtnöjas med hvad som möjligen kan genomdrivas, helst detta icke är så obetydligt, än att äfventyra sakens framgång derigenom att man begär mer än sannolikt för det närvarande står till att vinna. Ingenting synes mig hindra att, om detta mindre först erhålles, när tiden dertill är lämplig, utsträcka delaktigheten längre. Det är ock på grund af denna åsigt som jag i det förslag jag strax ämnar framställa, i beräkning icke medtagit fyrktal beroende af bevilning å kapital och arbete. Detta förslag är emellertid så uppställt att, i händelse man beslutar sig för utsträckning jemväl till dessa beskattningsföremål, detta icke åstadkommer någon rubbning annorlunda än att vid liquidens uppgörande flera deltagare ingå.

*Angående väg-
hållningsskyl-
digheten på
landet.
(Forts.)*

Emot hvad Utskottet yttrar mot slutet af utlåtandets tolfte sida maste jag på det allra bestämdaste opponera mig, emedan jag icke kan finna annat än att man bör såsom riktig antaga fullkomliga motsatsen till hvad Utskottet der sagt. Utskottet yttrar nemligen följande: »Beträffande slutligen väghållningens verkställighet — — — finner sig Utskottet icke kunna tillstyrka, att, på sätt blifvit ifrågasatt, hemmansegarne skulle på grund af lagens bud framgent derom besörja. Någon giltig anledning att till hemmansegarnes förmån sålunda stadga ett monopol för dem, att få in natura utgöra sitt bidrag uti ifrågasatt hänseende, synes desto mindre förefinnas, som det nuvarande väghållningssättet, hvilket derigenom skulle komma att ovilkorligen bibehållas, är behäftadt med den väsentliga olägenhet, att, då vägarbetet oftast icke i vidsträcktare omfattning företagas på en gång, utan på smärre sträckor och med begagnande af olikartade, understundom otjenliga väglagningsämnen försiggår på olika tider, vägunderhållet i följd af berörda olämpliga förfaringssätt blir både sämre och i det hela taget dyrare, än hvad som vederbör.»

Jag har icke varit i rikets samtliga län, men likväl i de allra flesta. Bland dem har, i min tanke, det län jag sjelf tillhör ett afgjort företräde framför de öfriga, hvad allmänna vägarnes beskaffenhet angår. Dertill bidrager naturligtvis i främsta rummet väggrusets lämplighet samt väl ock noggrann tillsyn, men äfven, såsom jag tror, det förhållande, att grusningen sker å lämplig tid af året, som, inom det länet är Oktober månad. Skulle man icke vilja vidgå detta, så torde väl ändå medgifvas, att, med hänseende till jordbruksbestyren, den nämnda tiden är den eljest minst bråda, och att följaktligen väggrusningen med minsta kostnaden då bör kunna verkställas. Skulle en annan årstid väljas och för entreprenör föreskrifvas, t. ex. Juli månad, som jag hört någonstädes är den vanliga för detta göromål, så skall derigenom kostnaden nödvändigt på de flesta ställen betydligt ökas. Ihågkommer man att vid entreprenadauktion de mera aflägsset boende

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

svåriligen skulle kunna täfla med de till vägarne närboende, bör man inse, att äfven derigenom kostnaden skall mycket förökas för alla andra. Jag anser derföre att, om man beslutar sig för en förändrad lagstiftning i fråga om väghållningsbesväret, det är af yttersta vigt att så långt möjligt är icke rubba det nuvarande förhållandet beträffande vägenderhållets verkställande, hvilket, såsom hittills, bör ombesörjas af egare till den i mantal satta jorden. Derigenom inträffar visserligen att somliga komma att underhålla mera och andra mindre af de allmänna vägarne än som å dem efter fyrktalet belöper; men som jag förutsätter att vägdelning är eller varder, i öfverensstämmelse med riktiga grunder förrättad, så erfordras det blott att för hvarje gång årskostnaden för ett hemman värderas, hvarigenom man kommer till ett bestämdt belopp för hela häradet, som sedan, efter fyrktalet fördelas på alla, då det visar sig huru mycket den ene och andre skall ge eller få i kontant ersättning för hvad han i förhållande till det efter mantalet verkställda grusningsarbetet gjort för litet eller för mycket, deröfver liqvidlängder naturligtvis böra uppgöras. Då en hel mängd andra beskattningsföremål än den i mantal satta jorden i fördelningen ingå, så torde liqviden vanligen komma att slå så ut, att samtliga egare af i mantal satt jord få, i mån af det verkställda arbetet och fyrktalet, större eller mindre ersättningsbelopp. Mig synes visserligen, att desse jordegare få en ganska väsentlig fördel enligt detta förslag, men som icke bör dem missunnas, då det är tydligt att hvarje annan deraf jemväl drager fördel, emedan kostnaden ovilkorligen blir betydligt mindre än den som genom entreprenadauktion skulle uppkomma. Att tvinga egarne af den i mantal satta jorden att allesammans till hela beloppen lemna kontant ersättning till entreprenörerna kan icke vara billigt, då de på för dem beqvämaste tid kunna verkställa väggrusningen, samt då de vanligen disponera både tjänstefolk och dragare för sådadt ändamål. Annat vore förhållandet om för dem antalet af folk och dragare kunde nedsättas, i fall grusningen af dem icke ombesörjdes, men detta läser väl ingen hålla troligt. Skulle deremot, i motsats till hvad jag här antagit, och i öfverensstämmelse med Utskottets åsigt, entreprenadauktioner blifva allmänna, så förutspår jag att, oaktadt ett blifvande allmännare deltagande i väghållningsbesväret, detta onus för flertalet af den i mantal satta jorden skall blifva lika betungande, om ej mera, än hvad det för närvarande är.

Det är klart att, på grund af hvad jag här andragit, jag icke kan godkänna Utskottets utlåtande i oförändradt skick. Då jag icke heller, för det närvarande åtminstone, vill afslå detsamma, återstår mig ej annat än att påyrka återremiss, då jag icke rimligtvis kan antaga att Kammarerna så här i afgörandets stund skulle kunna så sätta sig in i det förslag jag sjelf framställer, att det skulle kunna nu antagas. Skulle så hända att äfven Medkammarerna återremitterar utlåtandet, hoppas jag att Utskottet må finna något i mitt förslag vara värdt att taga reda på. Afslår åter samma Kammarer äfven denna gång hela frågan, så är denna visst ohjelpigen för ett års tid åter fallen, men det kan då vara godt att i protokollet detta mitt förslag förvaras, i händelse någon blifvande riksdagsman ett annat år deraf kunde hafva gagn. Förslaget har jag här skriftligen uppsatt, på det

att hvem som det önskar närmare måtte kunna granska detsamma. Det är af följande lydelse: »Att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så snart ske kan, låta, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nedan nämnda grunder, utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrad lagstiftning i fråga om väghållningsbesvärets utgörande, nemligen:

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

1:o Beträffande underhållsskyldigheten af allmänna vägar a stads-egor skola, der annorlunda ej är inom stadskommun öfverenskommet, eller öfverenskommes, egarne af stadsjorden och af på denna belägen annan fastighet utanför sjelfva stadsplanen, densamma vidkännas i förhållande till bevillningen efter andra artikeln bevillningsstadgan; dock med vilkor att ny vägdelning icke utan allmän öfverenskommelse må ifrågakomma oftare än hvar tionde år, och att desse väghållningsskyldige äro frie från delaktighet i underhållet af stadens gator och allmänna platser.

2:o I afseende å väghållningsbesvärets utgörande på landet:

a) att till gemensamhetsområde bestämmes hvarje härad, med rättighet för väghållningsskyldige derinom att genom inför häradsrätten valde fullmäktige anordna väghållningsbestyret och vidtaga åtgärder, som erfordras i öfverensstämmelse med efterföljande närmare bestämmelser;

b) att kostnaden skall utgå af all jordbruksfastighet med undantag af lotshemman och afsöndrade lägenheter, de senare så vida ej visas kan att, vid bestämmandet af afgäld till stamhemmanet, väghållningsbesväret icke blifvit i beräkning taget; hvarjente i kostnaden deltagar kronoegendom och all annan fastighet;

c) att egare eller innehafvare af den i mantal satta jorden ombesörjer väghållningen, hvars kostnad värderas af häradsfullmäktige för liqvidering emellan samtliga väghållningsskyldige i mån af fyrktalet;

d) att så väl kostnaden för större broar och färjor, hvilka ej åtfölja vägstyckena, som vägarne hållande i farbart skick vintertiden, jemväl af häradsfullmäktige fördelas på alla dem som hafva underhållsskyldighet annan tid af året; men att arbetet för vintervägsunderhållet, mot vederbörlig ersättning, verkställas af till vägarne närboende personer, derom nämnde fullmäktige draga försorg; och

e) att den enligt förestående grunder uppgjorda fördelning af kostnaden bibehålles oförändrad de år, eller den period, hvarunder förändring uti fastighetstaxeringsvärdena i allmänhet, enligt bevillningsstadgan, ej ifrågakommer.»

För att visa huru detta förslag skulle slå ut vid tillämpningen, ber jag nu att få anföra ett exempel.

1:o Häradet antages bestå af 430 mantal, med sammanlagdt taxeringsvärde af 10,000,000 kronor, af hvilka gruppen

a)	innehåller 100 mantal, hvardera taxerad till 30,000 kr. = 3,000,000 kr.
b)	» 100 » » » » 25,000 » = 2,500,000 »
c)	» 120 » » » » 24,000 » = 2,880,000 »
d)	» 100 » » » » 15,000 » = 1,500,000 »
e)	» 10 » » » » 12,000 » = 120,000 »

Summa 10,000,000 kr.

Angående väg-
hållningsskyld-
digheten på
landet.
(Forts.)

2:o Vägdelning anses vara förrättad inom häradet, enligt gällande lag, hvarvid behörigt afseende är fästadt på de omständigheter, som hafva inflytande på den större eller mindre svårigheten att underhålla de särskilda vägarne, såsom olika stor trafik, vägbredd, hög eller låg belägenhet, afstånd från grustag o. s. v., allt uttryckt genom åsatt gradering.

3:o Då genom den förrättade vägdelningen man bör kunna antaga att, så långt det billigtvis låter sig göra, hvarje hemman fått vidkännas lika stor underhållsskyldighet genom tilldelad större eller mindre väglängd, enligt gradering, till underhåll, erfordras blott uppskattning i penningar af väghållningsbesväret för ett mantal. Antages detta i här anförda exempel motsvara hundra kronor, uppgår således kostnaden för häradets alla 430 mantal till 43,000 kronor för året.

4:o Årskostnaden, här 43,000 kr., fördelas på samtliga hemmanen efter deras fyrktal. Ingå till deltagande äfven andra beskattningsföremål, såsom annan fastighet och i mantal icke satt jord m. fl., så få naturligtvis äfven dessa föremål sina behöriga andelar i mån af taxeringsvärdena eller fyrktalet. Exemplet må emellertid här endast gälla det anförda, eller i mantal satt jord, hvarvid, då specifikation här ej kan ifrågakomma för hvarje af de 430 mantalen, det för korthets skull antages att många bland dem hafva enahanda taxeringsvärde, hvarföre de sammanföras gruppvis, såsom nyss skett. Af årsunderhållskostnaden, 43,000 kr., fördelad på hvarje grupp, belöper på gruppen

a)	100 mantal, hvardera 180 fyrkar, tillsammans 18,000 fyrkar =	12,900 kr.
b)	100 " " 150 " " 15,000 " =	10,750 "
c)	120 " " 144 " " 17,280 " =	12,384 "
d)	100 " " 90 " " 9,000 " =	6,450 "
e)	10 " " 72 " " 720 " =	516 "

Summa 60,000 fyrkar = 43,000 kr.

5:o Enligt hvad antaget är, eller att årets underhållskostnad utgör 100 kr. pr mantal, uppgår denna kostnad, då afseende ej fästes å taxeringsvärdet eller dess motsvarande fyrktal, inom gruppen

a)	100 mtl, till 10,000 kr.; således lemnar denna gruppersättning med 2,900 kr.
b)	100 " " 10,000 " " " " " " " " 750 "
c)	120 " " 12,000 " " " " " " " " 384 "

hvar emot

d)	100 mtl, till 10,000 " " får " " " " " " 3,550 "
e)	10 " " 1,000 " " " " " " " " 484 kr.

Förekommer inom häradet, såsom väl oftast är händelsen, äfven annan fastighet och i mantal icke satt jord, så böra naturligtvis, enligt förslaget, dessa beskattningsföremål i liqviden ingå, äfvensom, derest så nu eller framdeles beslutas, de flera andra dylika föremål, hvilka kunde anses böra i väghållningsbesväret deltaga, allt utan annan förändring i förslaget än att tillägg deruti härom göres, för att dessa beskattningsföremål må i liqviden ingå, på sätt jag förut antyd.

Nyss anförda exempel har icke kunnat utan någon omständighet tydliggöra förslaget, hvarföre jag till sist anhåller få sammanfatta sifferuppgifterna och åskådliggöra förhållandet genom meddelande af efterföljande tablå:

Angående väg-
hållningskost-
ligheten på
landet.
(Forts.)

Grupp.	Mantal.	Taxeringsvärden		Fyrktal		Årsunderhållskost- naden för hvarje grupp räknad		Gifver kr.	Får kr.	Gifver eller får pr mantal.
		pr mantal.	hela gruppen.	pr mantal.	hela gruppen.	pr mantal kr.	enl fyrk kr.			
a	100	30,000	3,000,000	180	18,000	10,000	12,900	2,900	—	29 kronor.
b	100	25,000	2,500,000	150	15,000	10,000	10,750	750	—	7,50 »
c	120	24 000	2,880,000	144	17,280	12,000	12,384	384	—	3,20 »
d	100	15,000	1,500,000	90	9,000	10,000	6,450	—	3,550	35,50 »
e	10	12,000	120,000	72	720	1,000	516	—	484	48,49 »
Summa	430	---	10,000,000	—	60,000	43,000	43,000	4,034	4,034	---

På sätt jag redan nämnt, är det mit yrkande, att utlåandet
mätte till Lag-Uskottet återremitteras.

Angående väghållningskyldigheten på landet.
(Forts.)

Herr Lundberg: Det är en allmänt känd sanning, att väghållningen är för jordbruket ett mycket svårt tryckande onus, då ett helt hemman eller mantal skall betala nära 30 kronor i s. k. plogningspenningar. Dessutom betalas inom vårt ploglag af den, som ej har egna dragare, så att han sjelf kan hålla vinterväg, ytterligare en utgift af 48 kronor till de som hålla vägen farbar, efter mantal räknadt. Dertill kommer sommarväg- och brounderhållet, som kostar nära nog lika mycket, i det bonden flera gånger under en enda sommar får köra till sitt ofta långt från hemmet aflägsna vägstycke för att bota derå uppkomna brister. Försummar han detta, så måste kronobetjeningen på bondens bekostnad fullgöra dess skyldighet; och då blir det vanligen ännu dyrare. Och då den nya kommunalförfattningen stadgar, att alla kommunalutskylder skola utgå efter fyrk, så anser jag rättvist, att väghållningen också får räknas till kommunalutskylder, och att i afseende på denna skyldighet till vägunderhållet bidraga, så skulle af dess egenskap af kommunalangelägenhet följa, att enligt den för alla kommunala utskylder i allmänhet gällande grund alla skattdragande kommunens medlemmar borde efter förmåga dertill bidraga, så att hvar och en efter sitt åsatta fyrktal skulle i kostnaden derför deltaga. Men som en så genomgripande förändring som den ifrågavarande icke för närvarande torde kunna utföras utan att väcka billig klagan, har jag ansett, att med fyrktalet såsom skattegrund efter den större eller mindre nytta de skattskyldige må anses med hänsyn till de olika beskattningsföremålen af de allmänna vägarna åtnjuta, mig med ledning af gällande bevillningsstadga böra såsom min åsigt uttala, att kostnaden för väghållningen måtte bestämmas att utgå, för jordbruksfastighet af hela åsatta fyrktalet, för inkomst af kapital, rörelse, näring eller yrke, allenast efter någon del deraf, hvarjemte då kronopark eller annan dermed likartad statens skogsegendom synes, i likhet med hvad för annan fastighet blifvit föreslaget, böra till väghållningsbestyret lemna bidrag. Särskildt med afseende på förhållandena i rikets norra provinser, der dessa parker och skogsegendorar äro mera talrika, anser jag, att staten bör för dylik egendom uti vägarnes underhåll deltaga. Dock bör den mindre bemedlade arbetsklassen derifrån vara befriad.

På grund af hvad jag här ofvan yttrat, yrkar jag bifall till Herr Bäckströms motion.

Herr Nils Petersson: Jag begärde ordet i anledning deraf, att Herr Ehrenborg i början af sitt anförande sade sig vilja yrka bifall till sin reservation; men som han slutade med att yrka bifall till Utskottets förslag, så är derom icke någonting vidare att säga.

Men jag vill nämna ett par ord rörande en fråga, som mycket diskuterades inom Utskottet, nemligen huruvida man borde taga landstingsområdet eller häradet såsom gemensamhet för väghållningskyldigheten. Det är väl temligen tydligt, att, da stora svårigheter uppstå vid regleringen af vägdelen och vägunderhållet inom ett så stort distrikt som ett härad, dessa svårigheter skulle blifva ännu större, om landstingen skulle taga hand derom; ty dels komme särskilda ortintressen att göra sig gällande, och dels blefve det för landstinget under den korta tid, det har sig anslaget för behandling af sina ärenden,

alldeles omöjligt att medhinna utarbetandet af ett så vidlyftigt ärende som ett vägdelningsförslag. Grunderna för bestämmande af häradet såsom väghållningsdistrikt äro också så tydliga, att man icke vidare behöfver orda derom.

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

Derjemte har Herr Helander yttrat sig ganska vidlyftigt om Utskottets förslag och till och med för sin del framlagt ett nytt förslag. Jag skall anhålla att få bemöta några af hans yttranden. Han ansåg, att skrivelseförslaget borde omfatta jemväl städernas väghållningsskyldighet. Härvid vill jag förklara, att man, så vida man vill frågans lösning, icke bör skaffa sig flera fiender på halsen än man redan har; och dessutom hafva en del städer redan en ordnad väghållning; och säkert är, att, i händelse Utskottets förslag antages, eller en underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t i förslaget syfte beslutas, äfven andra städer, hvilka nu icke hafva ordnad väghållning, snart skola komma efter, hvarigenom också denna fråga blifver lättast löst.

Herr Helander anmärkte vidare såsom en brist i Utskottets förslag, att deri såsom väghållningsskyldige upptagits äfven jordafsöndringar m. fl. dylika beskattningsföremål. Då emellertid förslaget afser endast en underdånig skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t och icke något positivt afgörande i frågan, så är min fulla öfvertygelse, att dels under den utredning frågan kommer att hos Kongl. Maj:t få, dels i den Kongl. Maj:ts proposition, som sedermera aflätes till Riksdagen, och dels vid den förnyade behandling, frågan kommer att röna af Riksdagen, sådana omständigheter, som vid frågans afgörande behöfva beaktas, också skola tagas i akt. Denna anmärkning innefattar således icke något hinder för bifall till Utskottets förslag.

Samme talare yttrade sig äfven derom, att hemmanen icke skulle få utgöra sin väghållningsskyldighet på samma sätt som hittills. Den åsigten gick Utskottet med flit ifrån, emedan af reservanterne framhållits, att det skulle vara en fördel för jordbrukarne att få fullgöra vägunderhållet in natura, och man antog att de senare icke skulle vilja begagna sig af denna fördel. Genom att öfverlemna till kommunen att efter eget godtfinnande ordna denna angelägenhet, tror jag också att man är lättast ifrån den saken; och man visar sig då icke angelägen om att förtjena penningar på andras bekostnad.

Han yrkade slutligen, att frågan måtte återremitteras till Utskottet. Jag vågar likväl hemställa till Riksdagen, huruvida det är tänkbart att genom en återremiss från Utskottet erhålla något annat förslag, som kunde vinna större sympatier än det nu framlagd. Jag hoppas, att Riksdagen inser detta, och att en återremiss sålunda icke kan komma i fråga. Jag förmodar också, att Utskottets nu afgifna förslag, hvilket förut varit föremål för behandling här, men hvari Utskottet nu tydligen uttalat de grunder, hvarpå ett blifvande lagförslag borde byggas, skulle af Regeringen tillmätas tillbörligt afseende.

På grund af hvad jag nu anfört, och då frågan icke behöfver vidare diskuteras, vill jag tillstyrka Kammaren att bifalla Utskottets förslag, hvilket torde vara det klokaste vi nu kunna göra.

Herr *Jonas Peter Nilsson* instämde med Herr *Nils Petersson*.

Angående väg-
hållningsskyldi-
gheten på
landet.
(Forts.)

Grefve Sparre: Denna fråga har så länge och så ofta tilldragit sig Riksdagens uppmärksamhet, att, då Utskottet nu lyckats ena sig om ett förslag, hvilket — man må för öfrigt derom säga hvad man vill — dock till sina grunder måste befinnas riktigt, jag skulle anse det rådligt att särskildt denna Kammare, utan att alltför länge diskutera frågan, deri enigt fattar sitt beslut och derigenom visar Första Kammaren, att vi verkligen vilja något i saken. Jag tillåter mig således att blott i största korthet bemöta de anmärkningar som blifvit gjorda mot Utskottets förslag.

Man har talat om att häradet skulle vara för litet vidsträckt såsom gemensamhet för väghållningsskyldigheten, samt att såsom väghållningsdistrikt borde bestämmas hela landstingsområdet. Jag hemställer till Herrarne, hvad följderna af ett sådant beslut skulle blifva. Det är klart att i sådant fall entreprenörer skulle af landstinget betinga sig högre betalning än af häradet; och för min del är jag öfvertygad att, hvad kostnaden beträffar, det skulle blifva en ganska obetydlig skilnad, antingen staten eller landstinget åtog sig väghållningsbesväret, ty landstinget är icke i tillfälle att sköta denna sak på det sätt, att den utföres med största möjliga ekonomi. En annan omständighet är den att, om man verkligen vill en reform, man bör akta sig för att söka vinna allt på en gång. Det är den princip som jag oupphörligt upprepat, att vi skola taga små steg och söka att sakta och varligt men derjemte säkert komma till det mål som afses. Det är redan mycket vunnet, om väghållningsbesväret, som hittills varit ett tryckande onus för en viss samhällsklass, hädanefter blir ett allmänt, på kommunen hvilande besvär. Jag instämmer derföre i allo med Utskottet derutinnan, att hvad Utskottet nu föreslår egentligen icke afser annat än att återföra denna skyldighet till hvad dermed ursprungligen afsågs. Utskottet har nemligen, enligt min uppfattning, uttalat den åsigt, att väghållningen ursprungligen varit ett kommunalt onus, som alades de skattdragande i kommunen, det vill på den tiden säga hemmansegarne. Förändrade förhållanden hafva inträffat, nya samhällsklasser hafva uppstått, och man vill derföre nu, såsom Utskottet föreslagit, göra detta onus gemensamt för alla kommunens medlemmar. Att då inskränka sig derhän är en klokhetsregel, som vi böra iakttaga, hvadan vi, åtminstone för närvarande, icke böra tänka på det större distriktet, landstinget, eller det allra största, staten, såsom den gemensamma fördelningsgrunden.

Den andra principen i Utskottets förslag är, att man bör lemna åt häradet eller de kommuner deraf, emellan hvilka utgörandet af detta onus fördelas, den största möjliga frihet att rangera om saken som de vilja. Om man, under antagande, att vägunderhållet delas på häradet och att hvarje kommun bör få sköta sig som den vill med saken, anser det af Herr Helander fullständigt utarbetade förslag vara lämpligt, så må man antaga detsamma. Vill man åter bibehålla nu varande fördelning af vägunderhållet, eller låta dem, som ej på annat sätt utgöra detta onus, betala penningar till underhållet af broar och vägar, så må man göra det. Med ett ord: låt hvarje kommun hafva full frihet att ställa för sig som den vill.

På de orter, der med afseende å en eller annan i senare tider tillkommen väg underhållsskyldigheten blifvit öfvertagen på entreprenad, har det visat sig, att kostnaden derfor år efter år reducerats och slutligen blifvit jembforelsevis ringa. Då kommunerna otvifvelaktigt hafva det största intresse i att öfvervaka, att kostnaden för väghållningen icke blifver alltför stor, tror jag det icke vara farligt att helt och hållet öfverlemna väghållningsbestyret åt kommunerna och lemna dessa full frihet att efter hvarje ords olika förhållanden anordna detta bestyr.

Herr Helander har anmärkt, att det icke vore riktigt att lägga bevillningen till grund för deltagandet i väghållningskostnaden, derfore att innehafvare af afsöndrade lägenheter vid bestämmandet af den skatt, de skola erlägga till stamhemmanet, redan fått sig pålagd andel i väghållningsskyldigheten. Ja, mine Herrar, den som känner den skatt som pålægges en afsöndrad lägenhet, han inser också, att den ytterst ringa del deraf som belöper sig på väghållningsskyldigheten icke är nämnvärd. Om jag vill tala om principer, medger jag väl att den ärade talaren har rätt, men att distillera till den grad smatt och räkna en sådan smula, bekänner jag att mitt förstand ej räcker till.

Slutligen har man sagt, att Utskottets förslag icke är tillräckligt, emedan det icke omfattar städerna, men i Utskottet hafva vi fått den upplysning, att en ganska stor del af städerna redan arrangerat sina förhållanden i detta hänseende. Till följd af författningen rörande likställigheten mellan stadskommunens medlemmar i fråga om rättigheter och skyldigheter beslöts i en stor del af städer, att alla realonera skulle delas på kommunen i sin helhet. Vid sådan erfarenhet torde det icke vara skäl att tvinga de städer, som vilja gå så småningom och afpassa den lämpligaste tidpunkten för ordnandet af sina förhållanden. Jag vidhåller min åsigt, att kommunerna böra lemnas den största frihet. Att nu taga in städerna i denna framställning torde icke vara nödigt. De behöfva få vara i fred och sjelfva sköta sina angelägenheter.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, ty jag tror att en vidlyftig diskussion i frågan icke tjenar till något, och inskränker jag mig derfor till att vördsamt yrka bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herrar *Wigardt, Nils Nilsson i Stäfvie, Fredricson, Afzelius, Sven Håkansson och Johannes Larsson* i Blekan.

Herr Jöns Pehrsson: Det är med verklig tillfredsställelse, jag ser Lag-Utskottets nu föreliggande betänkande, och jag hoppas att Utskottets förslag med det snaraste blir af Kammaren antaget, i synnerhet som jag icke hört någon yrka afslag å detsamma.

En talare har anmärkt, att det skulle blifva allt för dyrt att upplåta väghållningsskyldigheten på entreprenad, men Utskottet säger i sin motivering, att i detta afseende den största frihet för kommunerna bör ega rum, och jag yrkar naturligtvis detsamma.

I den hemort, som jag tillhör, finnas väglottsegare, som hafva ända till 4 mil till det vägstycke, som de hafva skyldighet att underhålla, och om nu väghållningsskyldigheten ordnades så att den öfvertoges på entreprenad, tror jag att i sådana fall skulle det blifva mycket

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

billigare än hvad sjelfva resan till vägstycket, fram och tillbaka, nu kostar. — I öfrigt synes samme talares förslag endast vilja gynna en embetsmannaklass, som måhända behöfver arbete för framtiden.

För min del finner jag Lag-Utskottets förslag i sina hufvudgrunder vara så riktigt, att vi böra antaga detsamma utan att deröfver inlåta oss i någon vidlyftigare diskussion, och detta böra vi göra så snart som möjligt, och hoppas jag att vår Medkammare icke måtte göra sig skyldig till att afsla en så rättvis sak, som den af Utskottet nu föreslagna.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Då jag yttrar mig i denna fråga ber jag få tillkännagiva, att jag icke frångått den standpunkt jag vid föregående riksdagar innehåft till densamma, utan att jag allenast af billighetsskäl och af tillmötesgående öfvergatt på Utskottets förslag. Skälen hvarföre Utskottet valt häradet och icke länet till område för väghållningsskyldigheten, sådana de återfinnas i Utskottets betänkande, tror jag vara mycket talande och kraftiga. Dertill kommer, att, om väghållningens ordnande öfverlemnades at landstinget, städerna, som jemväl representeras i landstinget, äfven komme att deltaga i beslut som endast rörde landsbygden, något som ju vore uppenbarligen orätt. Detta är ytterligare ett mycket kraftigt skäl emot att antaga länet som område för väghållningens ordnande, och derigenom öfverlemnna beslutanderätten om verkställigheten deraf till landstingens afgörande, så vida nemligen man icke vill göra detta besvär till en *gemensam* angelägenhet för stad och land, därför dock allt för stora svarigheter för närvarande torde möta.

En talare har sagt, att man borde befria lotshemmanen och afsöndringar fran detta onus. Lotshemmanen äro redan befriade från så många andra onera, att jag icke tror rättvisa och billighet kräfva att de frikallas äfven från denna skyldighet. Detta skäl gäller visserligen icke i afseende på afsöndringar, men de onera som vid afsöndringen bestämmas, äro vanligen så billiga, att jag icke tror det vore billigt att befria dessa från nu ifragavarande skyldighet; men skulle Kongl. Maj:t fästa afseende vid detta förhållande, så tror jag att saken bör kunna utan synnerlig svårighet regleras, antingen genom någon slags ersättning för eller lindring i den gamla skyldigheten.

En annan talare har velat, att rörelse, näringar och yrke samt kapital och arbete skulle vara befriade från den i fråga varande skyldighetens utgörande. Som Herrarne finna, har Utskottet icke uttalat någon bestämd åsigt till huru stor del dessa kategorier skulle ingå i den blifvande kostnaden, och detta derföre att Utskottet varit i saknad af de statistiska uppgifter, som erfordrades för att bedöma denna sak; men Utskottet var af den åsigten, att det vore rättvist att i främsta rummet de större industriella anläggningarne, hvilka mera än andra begagnade vägarne, finge i besväret deltaga, ehuru icke efter hela fyrktalet utan endast någon del deraf. Jag väckte inom Utskottet förslag derom att för näringar, rörelse och yrken afgiften skulle betalas med 50 procent och för öfriga beskattningsföremål, nemligen kapital och arbete, med 25 procent i förhållande till fastigheterna, på sätt Utskottet föreslagit

efter fyrktalet, men detta förslag vann icke bifall. Det torde ock måhända vara bäst att öfverlemnna åt Kongl. Maj:t att, efter föregående utredning, närmare bestämma beloppen och icke på förhand uppställa någon siffra; den kan möjligen befinnas vara rättvis till ett antingen högre eller lägre belopp, men jag vågar dock påstå, att det är rätt och billigt, att alla skola i besväret deltaga i förhållande till den fördel hvar och en kan hafva, hvilket väl ej kan bestridas tillkommer i någon mån hvarje person, som erlägger bevilling till staten och på grund deraf utskylder till kommunen. Hvad beträffar frågan om väghållningens verkställighet, tror jag med Utskottet, att det icke vore lämpligt att bibehålla denna skyldighet vid samma grund som hittills efter hemmantal, och att således lägga ett monopol i händerna på de närvarande väghållningsskyldige. Utskottet har fullständigt utvecklat de skäl som tala häremot, men ännu ett, och detta efter min tanke det allra kraftigaste, ber jag få anföra, nemligen det, att om väghållningen skall bibehållas vid dem som nu dertill äro förbundna efter hemmantalet, blifver hela frågan, hvad säterierna beträffar, en privilegiefråga, hvaremot, om man helt och hållet borttager skyldigheten från jorden, denna svårighet bortfaller, och endast detta skäl anser jag tillräckligt för att icke bibehålla det närvarande hemmantalet såsom grund för ifrågavarande skyldighet och således måste tillintetgöra det förslag som i denna riktning blifvit framställt.

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

En talare från Norrland har yrkat, att kronoparkerna borde deltaga i väghållningsskyldigheten. Utskottet har verkligen i sitt betänkande uttalat en sådan åsigt, och jag tror derföre icke, att den ärade talaren behöfver vara bekymrad för att icke Kongl. Maj:t skall härvid fästa tillbörligt afseende. Han yrkade äfven bifall till Herr Bäckströms motion, men då motionären sjelf frångått densamma och yrkat bifall till Utskottets förslag, torde det väl icke vara skäl för någon annan att hålla derpå.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herrar *Per Nilsson* i Kulhult, *Nils Nilsson* i Espinge och *Bolin* instämde med Herr *Sven Nilsson*.

Herr *Jonas Andersson* i Häckenäs: Jag skall endast med några ord yttra mig öfver detta förslag, och får på förhand tillkännagifva, att jag i hufvudsak till alla delar instämmer med Grefve Sparre.

Herr *Ehrenborg* har antydt, att det vore mindre lämpligt att fördela väghållningen på häradet än på länet. För min del anser jag det tvärtom vara mycket väl betänkt att antaga häradet till väghållningsområde, och jag skulle vara benägen att föreslå ännu mindre kretsar, ty ju mindre området blir, desto bättre och billigare blir arbetet verkställt. Skulle länet utgöra område för berörda besvär, så kan man vara viss att kostnaderna blefve betydligt större.

Dessutom, får jag erinra derom, att i hvarje län är grusningstiden bestämd olika för de olika häraderna, ty denna sak bestämmes häradsvis, så att en del härad grusa sina vägar om våren vid källossningen, en del andra åter om hösten. Det är alltså, enligt min åsigt, fullkomligt

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

riktigt, såsom Utskottet i sina motiv uttryckt, att arbetet med väghållningen skulle blifva mindre väl utfördt och mera ojemnt fördeladt, om det skulle hvila på landstinget. Jag vill således tillråda Herr Ehrenborg att låta sitt yrkande på återremiss falla, och hvad Herr Helanders förslag angår, så anser jag att detsamma rätteligen borde betraktas såsom en ny motion, och det hade derföre varit vida lämpligare, att hans förslag blifvit under sådan form framställt, så att Lag-Utskottet fått taga detsamma under pröfning. För öfrigt är detsamma, enligt min åsigt, blott ett sätt att borttrassla saken, hvilken är så väl utredd och stödd på så riktiga grunder, att jag icke anser, att det kan göras bättre på något annat sätt. För öfrigt är skrifvelsen så uppsteld, att, vid den närmare utredning af frågan, som antagligen kommer att hos Kongl. Maj:t ega rum, åtkilliga jemkningar kunna ske efter de olika förhållanden, som visa sig, och då är det ingenting, som hindrar att förändra Riksdagens förslag i vissa delar, blott hufvudgrunden bibehålles. Jag yrkar, att Kammaren utan vidare omgång måtte bifalla hvad Utskottet föreslagit.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Sedan Herr Grefve Sparre så grundligt vederlagt såväl Herr Helander som Herr Ehrenborg, så har jag intet att tillägga, utan kommer att yrka bifall till Utskottets förslag och önskar att diskussionen måtte sluta så fort som möjligt.

Herrar *Aug. Pettersson* i Hasselstad och *Hübinette* förenade sig uti Herr Per Nilssons yttrande.

Herr Johan Jönsson: Herr vice Talman! Som jag är motionär i ämnet, torde det icke förundra någon, om jag önskar yttra några ord. Det är med synnerlig tacksamhet mot Utskottet och dess tillmötesgående mot dem, som väckt motioner i frågan, som jag emottagit detta betänkande. Jag var beredd på att besvara de inkast, som möjligen kunde komma att här göras, med anledning af en vid betänkandet fogad reservation, hvars innehåll är synnerligen anmärkningsvärdt, för att icke säga löjligt; men när ingen här i Kammaren uppträdte till försvar för de åsigter, som i reservationen blifvit uttalade, så vill jag ej yttra något derom, utan vill blott, med uttalande af min tacksamhet mot Utskottets tillmötesgående, yrka bifall till dess förslag.

Herr Per Nilsson i Wittjerf: Jag har begärt ordet blott för att meddela en upplysning. Det har i forna tider, åtminstone i min hemort, varit vanligt att endast jordbrukare påyrkat vägars anläggande och i följd deraf besväret med vägars anläggande och underhåll hvilat på jordbruket ensamt. Men i senare tider har det händt, och det af nödvändighet, att andra personer, såsom t. ex. närings- och industriidkare, sökt att nya vägar måtte blifva anlagda. Detta sistnämnda fall har just i förlidet är inträffat i min hemort, der häradet blifvit ålagdt att anlägga två nya vägar, den ena på ansökan af två inspektorer, den andra på begäran af en kronolänsman, och till följd häraf

Angående väg-
hållningsskyl-
digheten på
landet.
(Forts.)

hafva häradets jordbrukare fått underkasta sig en utgift af mera än 5,000 kronor detta år för att nämnda vägar rödja och iståndsätta, oaktadt ingen egentlig jordegare, åtminstone större delen af underhållsskyldiga, har minsta nytta af dessa anläggningar. Jag kan därför ej finna annat, än att det är riktigt, att tyngden af detta besvär delas på alla, som hafva nytta af vägnarnes anläggande och underhåll och, till följd häraf, får jag yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Biesert: Herr vice Talman! Jag skall icke yttra mig långt. Då jag deltagit i en af de motioner, som gifvit anledning till Lag-Utskottets föreliggande utlåtande, så ber jag att få yttra några ord. Min åsigt öfverensstämmer fullkomligt med hvad Herr Grefve Sparre nyss anförde, och jag får därför yrka, att Utskottets förslag måtte vinna Kammarens bifall. Men då jag gör detta, kan jag icke underlåta att tillkännagifva, att jag i Utskottets motivering önskat få bestämdt uttryckt, att såväl statens som kommunens embets- och tjänstemän samt pensionstagare bort från deltagande i vägunderhållet vara befriade, emedan de i förhållande till sina inkomster äro vida högre beskattade än t. ex. industriidkare och kapitalister, i det tjänstemännens inkomster kunna vid bevillingstaxering på öret uträknas, hvilket ej är fallet med närings- och industriidkares. Jag vill dock icke härom göra något bestämdt yrkande, utan önskar att Utskottets förslag måtte antagas, men vill hafva i protokollet uttryckt min åsigt i afseende på löntagares deltagande i detta besvär.

Herr Edström: Herr vice Talman! En hvar, som, lika med mig, hyser lifligt intresse för väghållningstungans förändrade och rättvisa fördelning, måste glädjas öfver det förslag, som nu blifvit af Utskottet framlagdt. Jag får säga att jag kan icke förlika mig med den åsigt Herr Ehrenborg framställt, att *landstingsområdet* borde antagas framför *häradet*, så vidt det angår *vägar*; men byggande och underhåll af *större broar* skulle lämpligen kunna öfvertagas af hela länet eller landstingsområdet. Det förhåller sig nemligen så, i afseende på broar, att en del härad hafva många sådana att underhålla, men andra härad deremot få eller inga. Detta är en del af vägunderhållet, som kunde blifva rättvisare fördelad, om hela länet eller landstingsområdet öfvertoge densamma. Jag vill dock icke göra något yrkande härom, utan blott fästa Kammarens uppmärksamhet på förhållandet. Sedan jag begärde ordet hafva andra talare förekommit mig i ett och annat, som jag eljest ärnat anföras, men således icke behöfver upprepa; jag inskränker mig därför till att på det varmaste understödja Utskottets förslag, dervid särskildt instämmande i de skäl Herr Grefve Sparre framlagt.

Herr Ehrenborg: Jag ber endast att få upplysa Herr Jonas Andersson i Häckenäs, att jag aldrig yrkat på återremiss af denna fråga, utan att jag velat bifalla Utskottets förslag med den ändring min reservation innehåller, och att jag vidare aldrig varit af någon olika tanke i afseende å sättet för verkställigheten af väghållningsskyldigheten. Jag har såväl som hvarje annan medlem af Utskottet

Angående väg-
hållningsskyldigheten på
landet.
(Forts.)

kämpat för hvad som i hufvudsaken nu är föreslaget, men endast varit skiljaktig i fråga om gemensamhetsdistriktet. Då jag emellertid icke vunnit något understöd för min reservation, så nöjer jag mig med att hafva till protokollet uttalat min partiela skiljaktighet, och förenar mig således med dem som yrkat bifall till Utskottets hemställan.

Herr Åstrand: Det är nu redan länge sedan den dag randades, då man första gången ifrågasatte behovet af att förändra 1734 års lag med afseende å dess bestämmelser om skyldigheten att bygga och underhålla allmänna vägar och broar, emedan man fann giltiga skäl till missnöje öfver att detta onus skulle uteslutande åligga jordbrukaren. Sedermera har under många riksdagar frågan alltid återkommit, men oaktadt den alltid föranlett långa diskussioner, har man icke kommit till något resultat. Vid innevarande års riksdag har frågan äfven varit före, och Lag-Utskottet har nu framlagt ett förslag, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse med anhållan om förändrad lagstiftning i fråga om väghållningsbesvärets utgörande på landet. Jag har alldeles icke blifvit öfverraskad öfver att Utskottet kommit till ett sådant resultat, men ehuru jag för min del tänker lika med Utskottet med afseende på sjelfva motiveringen, är jag dock oviss, om vi, genom att aflåta en sådan skrivelse Utskottet föreslagit, skola komma till ett fullt nöjaktigt resultat i detta ämne, som ligger oss alla så varmt om hjertat. Det har talats om att Kongl. Maj:t skulle utarbета en förändrad lagstiftning i fråga om vägunderhållsskyldigheten på landet på af Utskottet framlagda grunder. Hvilka äro då dessa af Utskottet framlagda grunder? Jo, svarar man, det är de som återfinnas å sidan 12, der Utskottet säger: att, med fyrktalet såsom skattegrund, deltagandet i utgifterna för vägunderhållet borde bestämmas och jemkas efter den större eller mindre nytta, de skattskyldige må anses, med hänsyn till de olika beskattningsföremålen, af de allmänna vägarne hemta; och utgående härifrån har Utskottet, med ledning af gällande bevillningsstadga, trott sig böra såsom sin åsigt uttala, att kostnaden för väghållningen måtte bestämmas att utgå, för fastighet efter hela åsatta fyrktalet, för inkomst af rörelse, näring eller yrke, allenast efter någon del deraf och för öfriga beskattningsföremål efter någon än mindre del af fyrktalet.

Jag skulle hafva önskat, att dessa sväfvande uttryck helt och hållet hade saknats i Utskottets betänkande, ty, så snart vi sålunda skriva till Kongl. Maj:t, har jag åtminstone för min del endast ringa förhoppning, att en sådan skrivelse skall leda till det positiva resultat, som Kammararen härmed åsyftar och önskar. Hade Utskottet deremot bestämdt uttalat den åsigten, att handel, näringsrörelse, fabriker och andra beskattningsbara föremål skulle betala t. ex. hälften mot i mantal satt jord, och andra fjerdedelen, och således uppgifvit en bestämd siffra, då hade vi stått på en bättre grund och snart fått ett förslag, som kunnat vinna, om icke Första Kammarens, så åtminstone denna Kammares bifall. Jag är icke af deras mening, som anse, att detta bestyr bör skiljas från jordbruket på det sättet att vägunderhållningsskyldigheten skulle utbjudas på entreprenad, ty derigenom skulle endast kostnaderna för jordbrukaren blifva större, utan att han skulle lindras i sin börda, utan

jag anser för bäst, att, sedan man genom en nämnd fått uppskattadt den underhållskostnad som nu aligger de särskilde väglottsegarne och derefter tagit reda på huru mycket i mantal satt jord som finnes inom häradet äfvensom fyrktalet af andra der befintliga beskattningskällor, så fördelas hela denna kostnad på häradets samtliga fyrktal, och man låter hvarje hemmansegare, med skyldighet att underhålla sitt nuvarande vägstycke, såsom augment uppbära det bidrag i underhållskostnaden som på honom belöper från de andra klasserna af beskattningsföremål.

Angående väghållningsskyldigheten på landet.
(Forts.)

Ingen orättvisa uppkomme efter mitt förmenande derigenom, utan man blefve fullt förvissad, att denna börda rättvist fördelades på alla samtliga beskattningsföremål inom häradet, i stället för, såsom nu, ensamt på jordbruket. Men då nu Utskottet icke angifvit något bestämdt sätt för fördelningen, och således lemnat regeringen öppet att föreslå en eller annan brakdel af hela fyrktalet, så synes det mig, äfven om båda Kamrarne verkligen kunde förena sig om en skrivelse, mycket ovisst, om den proposition, som från regeringen sedermera kunde komma, jemväl skulle vinna båda Kamrarnes bifall. Jag tror herr Helanders förslag går saken närmare på lifvet, men man bör åtminstone för regeringen angifva någon ledning för det sätt, hvarpå den borde gå till väga, om den vill komma öfverens med Kammaren i att lösa frågan; och detta skrivelseförslag bör icke i någon mån afvika från Lag-Utskottets åsigt, som ju är att detta onus bör såvidt möjligt fördelas på alla, som deraf draga nytta och fördel. Jag kan heller icke tro, på sätt Herr Sven Nilsson i Efveröd förmenat, om jag icke missförstod honom, att, om hemmantalet lades till grund för fördelningen, det funnes frälsejord, som blefve från deltagande i detta onus befriad. Han menade väl, att i södra Sverige det förekom sådan jord, som nu icke deltog i väghållningsbestyret. Jag kan så mycket mindre tro detta, som i det öfriga Sverige någon annan grund än hemmantalet i denna stund icke förekommer.

Jag vill emellertid visst icke motsätta mig bifall till Utskottets betänkande, om Kammaren anser detta vara ginaste vägen att nå målet, utan skall jag då gerna subordinera min åsigt under majoritetens. Men då jag tror, att vi säkrast och hastigast nå målet genom en skrivelse i den af Herr Helander föreslagna syftning, anser jag att några dagars uppskof i och för en återremiss vore obetydlig emot olägenheten, att frågan kanhända återigen blefve uppskjuten några år. Ty hvem vet, om icke, när regeringen kommer med proposition i ämnet, Kammaren finner de grunder, som föreslagits, vara byggda på så sväfvande uttryck, att de ej motsvara Kammarens önskningsar. Deremot, om vi nu taga fjorton dagars uppskof med frågan och återremittera den till Utskottet, så — förutsatt att Första Kamraren genom en återremiss nu möjliggör en lösning af ärendet i det syfte jag uttalat — skulle jag finna detta vara det lyckligaste, ty vi veta, som sagdt, eljest icke huru många år åter dermed kan komma att dröja.

På dessa grunder yrkar jag bifall till den framställning i ämnet, som blifvit gjord utaf Herr Helander.

Angående väg-
hållningsskyl-
digheten på
landet.
(Forts.)

Herr Törnfeldt: Jag nödgas i år, liksom förra gången denna fråga förevar, anmärka och beklaga, att man synes vilja inväfa rikets skärgårdar i skyldigheten att underhålla vägar och broar på fasta landet, hvilket onus enligt 1734 års lag icke åligger dem. Skärgårdarne ligga nu som förr och sträcka sig ända till två mil utåt hafvet; skärgårdsfolket har att kämpa mot vindarne för att komma i land; det har ett strängt arbete för att förtjena sin näring, hvilken vinnes af fisket, som nu för hvarje år försämras. Jag kan icke förstå skälet att lägga nyssnämnda onus på skärgårdshemmanen, utan de böra väl vara derifrån fria såsom hittills, när de icke behöfva begagna fastlandets vägar. Likväl har Utskottet sid. 12 rad. 4 föreslagit en grund i sådant syfte. Inläggas orden »på fastlandet» emellan »kommunalmedlemmar» och »borde», så att raden i sin helhet komme att lyda: »alla skattdragande kommunalmedlemmar på fastlandet borde efter förmåga dertill bidraga», då blefve deri rättvisa och enlighet med lagen.

På grund härutaf och med afseende å de skäl Herrar Helander och Åstrand närmare och bättre framställt för att vinna något afseende härutinnan hos Kongl. Maj:t, samt på det äfven Utskottet måtte taga i närmare betraktande dessa skärgårdars intressen, yrkar äfven jag återremiss.

Herr Ekman: Jag ber endast att, under återopande af hvad Herr Biesert i ämnet anført, få instämma i det förslag Utskottet här framlagt.

Öfverläggningen förklarades slutad. Af de meningar, som derunder förekommit, återstodo, sedan Herr Ehrenborg numera afstått från sitt särskilda yrkande, endast trenne, i enlighet med hvilka Herr vice Talmannen gaf propositioner dels på bifall, dels på återremiss, dels jemväl på afslag å Utskottets hemställan och bifall i stället till det förslag, som Herr Bäckström uti sin ofvanberörda motion framställt; och utföllo svaren med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen; hvadan Kammarerna således bifallit Utskottets förslag.

§ 2.

Underhåll af
byvägar.

Skedde dernäst föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion rörande underhåll af byvägar.

Herr C. J. Kjellman hade i sin till Utskottet hänvisade motion, N:o 119, föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta,

»*antingen* att underhållandet af by- och utfartsvägar skall åligga den eller dem, öfver hvilkas egor vägarne gå;

eller ock att kommunerna skola ega att inom sig utse två eller flere män, hvilka, på begäran af delegare i by- och utfartsväg, må *dels* kunna verkställa fördelning af sådan väg, hvilken fördelning skall lända till efterrättelse, till dess, i händelse af klander, domstolen annorlunda åtskiljer de tvistande, *dels* syna vägen, hvilken syn skall genast på den tredskandes bekostnad kunna tillämpas, med rätt dock för den missnöjde att efter befogethet klandra densamma».

Och var, beträffande denna motion, af Utskottet, på anförda skäl, den hemställan gjord,

att motionen icke måtte vinna bifall.

*Underhåll af
byvägar.
(Forts.)*

Ordet begärdes af motionären,

Herr Kjellman, som yttrade: Det kan visserligen tyckas svårt att spjerna mot udden; ty Lag-Utskottet har förmodligen ansett den framställning, som jag gjort med afseende å byvägars underhåll, vara af så ringa betydelse, att det icke fäst sig vid densamma. Utskottet har åberopat Kongl. resolutionen den 8 Januari 1735, hvilken stadgar, att s. k. byvägar böra underhållas af dem, som deraf sig betjena. Hvilka äro då de, som böra underhålla dem; är det Per och Pål eller Anders och Jonas, eller hvem? Ja, härom får man ingenting veta af nämnda resolution, och icke heller står det taladt om *jordegares* skyldighet att besörja detta underhåll.

För en 12—15 år sedan fattades i den församling, der jag bor, på kommunalstämma det beslut, att alla byvägar inom församlingen skulle iståndsättas på jordegarnes bekostnad, så att de erhöles den i allmänna lagen föreskrifna bredd af sex alnar utom diken, samt att de sedermera skulle synas af kommunalnämnden och framgent underhållas efter samma grund. Med en stigande upplysning kom det emellertid till allmänhetens öron, att de, som begagnade sig af vägarne, skulle underhålla dem. Följden blef den, att, då man såg, att äfven personer, som tillhörde andra kommuner, anlitate dessa vägar för att komma till qvarnar, sågverk, kyrka eller tingsställe, och man vidhöll den satsen, att hvar och en, som färdades på vägarne, äfven skulle bidraga till deras underhåll, ingen mera ville vidkännas skyldigheten dertill.

För öfrigt hade det icke varit mera än både rättvisa och billighet fordra, att Utskottet upplyst om hvem som verkligen är skyldig att underhålla ifrågavarande vägar; men då så ej varit händelsen och man gerna icke kan vara belåten dermed, får jag yrka återremiss af betänkanDET.

Herr Hjelm: Jag kan icke låta denna fråga gå till slut utan att i densamma yttra några ord. Jag ber då att få förutskicka den anmärkningen, att, då motionären talar om by- och utfartsvägar, mitt yttrande icke kommer att afse sådana utfartsvägar, som utgå från spridda hemman och gårdar till allmänna vägar, och hvilka den, som öger hemmanet eller gården, är skyldig att underhålla, om han vill hafva någon utfartsväg åt sig, utan kommer jag att endast afse verkliga byvägar.

Utskottet har, i likhet med den föregående talaren, anmärkt, att 1735 års resolution stadgar, att hvar och en, som betjenar sig af byväg, skall densamma underhålla, på det »att det allmänna icke dermed må betungas», såsom det heter. Nu är förhållandet, att på många orter inom landet gå dessa byvägar från allmänna vägen genom stora bebyggda trakter, der det kan finnas inemot hundra hemmansdelar med sina särskilda brukare, som från dem hafva sin enda utfart. Nu skulle väl dessa vara skyldiga att underhålla vägarne; men ingen lag säger, att de verkligen hafva denna underhållsskyldighet, och vanliga förhållandet är ock det, att, om tio å tolf eller flere af dem vilja sätta

Underhåll af
byvägar.
(Forts.)

vägarne i farbart stånd, säga de öfriga *nej* dertill, och vägarne fa fortfarande vara ofarbara, till stort men för både folk och dragare.

Utskottet söker anvisa ett medel att afhjelpa denna olägenhet, då det säger, att »denna angelägenhet bör öfverlemnas åt bymännen sjelfva, hvilka ju alltid ega att, der öfverenskommelse om vägarne delning och underhåll ej kan åvägbringas, få tvisten sliten antingen genom dess öfverlemnande till gode män eller genom stämning till vederbörlig domstol». Skulle det nu lyckas att förmå alla dem, som af vägen begagna sig, att förena sig om gode män och underskrifva en med deras tillhjälp träffad öfverenskommelse, så gäller dock denna ej längre, än alla, som deltagit deri, innehafva sina hemman. Men detta kan räcka blott några månader eller på sin höjd ett eller annat år, och när sedan ett hemman byter om innehafvare, gäller öfverenskommelsen icke för den senare innehafvaren.

Hvad åter vidkommer den andra utvägen, eller den att instämna frågan till domstol, så har man den sorgliga erfarenheten, att det är förenadt med många svårigheter och förorsakar mycken tidsutdrägt samt stora kostnader, i fall en eller annan person skulle instämna öfrige som begagna vägen till domstol. Och domslutet beror mera på godtycke än lag och är sålunda alltid ovisst. Dessutom ådrager sig den instämmande parten genom ett sådant förfarande ovilja och mycket annat obehag, som han helst skulle vilja undvika, hvarföre han hellre plågas på den dåliga vägen.

Det tyckes icke vara för mycket begärtdt, att man i dessa kommunikationernas tid finge i lag tydligt bestämdt, huru dessa byvägar skola underhållas, så att folk utan fara måtte kunna färdas på dessamma; och detta torde vara af intresse ej mindre för dem, som bo utefter dessa vägar, än för andra personer, och icke minst tjenstemän, som nödgas begagna sig af dem.

Det är verkligen bedröfligt att se och erfara, huru personer till följd af omöjligheten genom en dålig byväg att anskaffa läkare, fa sätta till lifvet. Detta har händt — jag vet det specielt — och det kommer nog att äfven hädanefter hända i synnerhet vid inträffande olycksfall, der en snar läkarehjelp är af nöden. Man må ej heller föreställa sig, att dessa byvägar äro endast $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ mil långa; mängenstädes hafva de en längd af 3 à 4 mil och derutöfver. Jag kan således icke annat än anse motionärens förslag förtjent af beaktande och yrkar derföre utlåtandets återremitterande till Utskottet.

Grefve Sparre: Med anledning af den siste talarens yttrande, ber jag få upplysa, att om det i Norrland finnes byvägar, som begagnas af flera hundra hemman och, som jag tror han sade, äro ända till tre eller fyra mil långa, så har man den utvägen att hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande begära det en sådan väg blir indelad, hvilket den då naturligtvis blir, antingen på hela socknen eller på den del deraf, som nyttjar den ifrågavarande vägen. Tre eller fyra mil långa vägar kallar jag icke längre byvägar, utan sockenvägar; och skulle äfven så långa byvägar finnas i Norrland, så ligger felet endast deri, att man ej förstått sig på att anhålla om dessa byvägars förändrande till sockenvägar. Under min embets tid har jag låtit indela

många mil vägar, hvilka i början endast varit byvägar, men som i följd af ökad samfärdsel måst göras till sockenvägar.

För öfrigt kan i afseende på dessa byvägar omöjligt tillämpas något annat lagstadgande än 1735 års förordning; d. v. s. att de, som begagna dessa vägar, också få underhålla dem. Färdas främmande personer på en sådan väg, så har egaren af den jord, hvaröfver vägen går, rätt att, om han behagar, sätta grind för densamma och icke släppa någon fram derpå.

Jag yrkar bifall till utlåtandet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, och propositioner, enligt de gjorda yrkandena, gifvits så väl på bifall som på återremiss, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 3.

Företogs till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om ersättning åt för brott lagligen häktad person, hvilken sedermera befinnes oskyldig.

Angående ersättning åt oförskyltd häktad person.

Utskottet hade hemställt, att ifrågasvarande af Herr Ola Andersson i Nordana väckta motion — hvori föreslagits, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillse, i hvad mån och på hvad sätt en lagligen häktad person, hvilken sedan tydligen befinnes oskyldig till det brott, hvarför han blifvit häktad, må erhålla upprättelse och ersättning, samt derom till Riksdagen aflåta proposition — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären, Herr Ola Andersson, anförde i anledning af denna hemställan: Jag har icke det nöjet att kunna vara lika tillfredsstäld med detta Lag-Utskottets utlåtande som med dess utlåtande i vägfrågan; och hoppas jag Utskottets ärade ledamöter icke egentligen skola hafva något emot att Riksdagen, på sätt jag tillåtit mig föreslå, måtte »hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillse i hvad mån och på hvad sätt en lagligen häktad person, hvilken sedan tydligen befinnes oskyldig till det brott, hvarför han blifvit häktad, må erhålla upprättelse och ersättning, samt derom till Riksdagen aflåta proposition».

Lag-Utskottet yttrar till en början, att i de ojemförligt flesta fall, då någon, som är häktad för brott, icke kan till ansvar därför dömas, har detta icke sin grund deri, att hans oskuld är klarligen uppdagad, utan är fasthellre beroende derpå, att bevisen icke anses så fullständiga, att han kan åt saken fällas. Om sådana personer har jag dock icke talat i mitt förslag, hvadan jag icke kan anse Utskottets resonnement härutinnan utgöra svar på min framställning, hvarmed jag endast afsett att bereda ersättning åt sådana personer, som *bevisligen* varit oskyldiga, men blifvit häktade. Och som dylika fall, enligt hvad Utskottet förklarar, endast högst sällan inträffa, så blefve ju förhållandet detsamma som för, och den af mig föreslagna ersättningen ifrågakomme så mycket mindre. Såsom förhållandet nu är, står dock orättvisan kvar, den må drabba flere eller färre.

Angående ersättning åt oförskryddt häktad person.
(Forts.)

Vidare säger Utskottet, att den preventiva polisåtgärden har sin grund och sitt berättigande i nödvändigheten att upprätthålla allmänna rättssäkerheten, och att en hvar, som åtnjuter skydd af samhällets lagar, måste underkasta sig dessa lagars tillämpning. Äfven detta har jag erkänt såsom nödvändigt. Men befinnas de sedan oskyldiga, så ligger det en hård orättvisa i att samhället icke ersätter dem för hvad de lidit och gifver dem upprättelse. Det heter visserligen att denna upprättelse erhålles genom utslaget. Häremot ber jag dock få erinra, att en person kan hafva lidit så mycket i ekonomiskt hänseende genom sin häktning, att han icke har råd att bekosta offentliggörande af utslaget.

Det sista och enda egentliga skäl, Utskottet anfört mot mitt förslag, är, att det kunde befaras »att ett lagstadgande i den af motionären angifna syftning mången gång skulle blifva en farlig lockelse för nödställda personer att på skenbart giltiga, men i sjelfva verket uppdiiktade skäl låta inmana sig i häkte».

Väl kan sådant inträffa; men vid sådana fall bör det väl icke vara svårt för domaren att utrona det rätta sammanhanget, då det är klart att någon ersättning icke kunde komma i fråga åt en person, som sålunda sjelf förvållat sitt häktande.

Ett ytterligare stöd för mitt förslag finner jag i Lag-Utskottets i nummerordningen näst följande utlåtande, der Utskottet föreslår utsträckning af häktningsrätten. För öfrigt skola vi komma ihåg att de personer, som råka i dylik olycka, oftast tillhöra de obemedlade klasserna, åt hvilka vi väl äfven böra egna en tanke. Och det lyster mig verkligen att se, huru många ledamöter i denna Kammare skola rösta mot ett enligt min tanke så berättigadt förslag som det af mig nu framlagda. Jag för min del håller före, att denna Kammares majoritet skulle vinna i anseende, om den visade att den tänkte icke blott på egna fördelar, utan äfven på dem, hvilka ej hafva annat att förlora än sin frihet och sin heder. Jag anser äfven ett sådant handlingssätt vara bästa beviset på sann intelligens.

Jag anhåller, att Kammaren, med afslag å det föredragna utlåtandet, måtte bifalla min motion; och förklarar jag på förhand, att jag kommer att begära votering, i fall proposition på bifall till utlåtandet befinnes vara med ja besvarad.

I detta yttrande instämde Herrar *Per Nilsson* i Espö, *Christen Assarsson* och *Johannes Bengtsson*.

Grefve Sparre: Om förevarande motion kan man säga, såsom det heter i en för litet hvar bekant pjäs, »det låter bra», men tillämpningen af det i motionen framställda förslag i hela dess utsträckning är nästan omöjlig; och för min del tror jag, att om i lag stadgades att häktad person, hvilken sedermera befinnes oskyldig till det brott, hvarför han häktats, skulle af staten erhålla ersättning för förlusten af sin frihet, så skulle det, som man säger, rent af bära åt skogen. Lagstiftaren måste draga försorg om den personliga säkerheten, måste tillse att häktning endast i trängande fall tillstoddes och att ansvarsbestämmelser finnas för häktning i oträngda mål, men att,

då alla menckliga institutioner äro och måste vara till viss grad ofullkomliga, gå så långt, att staten skulle utgifva ersättning till hvarje häktad, som af en eller annan orsak ej fälles till ansvar, vore alltför mycket. Jag torde ej behöfva upprepa hvad Utskottet anfört i sitt utlåtande, att det icke är sällsynt att personer begå brott endast i afsigt att derfor blifva häktade och dymedelst komma i åtnjutande af det uppehälle, fängelset erbjuder. För ungefär 8 dagar sedan hade man tillfälle att af tidningarne inhemta, hurusom en frigifven strafffånge vid namn Cyrus å öppen plats och i flera personers åsyn rånade en flicka, såsom anledning hvartill han uppgaf oförmåga att under vintern förskaffa sig ett uppehälle, som deremot stode honom till buds inom fängelsets murar. Sådana olyckliga omständigheter kunna verkligen finnas; och ej sällan inträffar, att personer infinna sig hos Konungens Befallningshafvande i länen med begäran att såsom försvarslöse blifva dömda till allmänt arbete för någon tid och förpassade till Karlsborgs fästning, enär de icke äro i stånd att sjelfva försörja sig. Skulle nu dessutom utväg beredas personer, som på af dem uppdiktade skäl blifvit inmanade i häkte och sedermera styrka sin oskuld, att af staten erhålla ersättning för den tid, de varit beröfvade friheten, och på detta sätt tillnarra sig penningar, så skulle sådant kunna komma att gå alltför långt och blifva rent af vädligt.

Angående ersättning af oförskyladt häktad person.
(Forts.)

Motionären har visserligen sagt, att dylik ersättning endast skulle tillkomma den, som vore verkligt oskyldig, men enligt lagspråket måste hvar och en anses för oskyldig, som ej blifvit till ansvar dömd, derest han ej blifvit under framtiden stäld. Således skulle i de allra flesta fall en häktad, som undgår ansvar, vara berättigad till dylik ersättning. Helt nyligen hörde man t. ex. omtalas ett poströfveri, och många skäl talade för att den tilltalade skjutit på postföraren, men i saknad af fullständig bevisning blef den tilltalade frikänd. Jag tror att få exempel finnas i vårt land derpå, att verkligen oskyldiga blifvit för brott häktade. För öfrigt tror jag, att allmänna rättsmedvetandet håller tummen tillräckligt på ögat på allmänna åklagarne, så att de ej i otid vidtaga häktningsåtgärder. Atminstone har jag en sådan erfarenhet från min ort, och många gånger har jag sjelf måst gifva ordres om häktningar, enär åklagarne, till följd af dermed förenade stränga ansvar, icke vågat med egen risk vidtaga sådana åtgärder. Min erfarenhet säger mig att i högst få fall verkligen oskyldige häktats, och mitt hopp säger mig att sådant ock högst sällan skall inträffa. Jag har derfor i Utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till motionärens förslag, och samma mening har äfven i Utskottet gillats, och jag yrkar derfor bifall till Utskottets föreliggande utlåtande.

Öfverläggningen var slutad. Herr vice Talmannen framställde, enligt gjorda yrkanden, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på afslag derå och bifall i stället till motionärens förslag; och förklarade Herr vice Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Som emellertid Herr Ola Andersson redan under öfverläggningen begärt, att omröstning måtte vardas anställd, för den händelse Utskottets förslag skulle komma att af Herr vice Talmannen förklaras hafva flertalets mening för sig, och

Angående ersättning åt oförskylt häktad person.
(Forts.)

då derjemte äfven rop på votering hördes, blef af sådan anledning en omröstningsproposition af följande lydelse uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 13,
röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Ola Anderssons motion, N:o 99.

Omröstningen företogs; och befans vid röstsedlarnes sammanräkning, att 102 ledamöter röstat ja mot 18, som röstat nej; i följd hvaraf Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Sedan omröstningens utgång blifvit för Kammaren delgifven, begärde Herr *Ola Jönsson* i Kungshult, ordet och yttrade: Emedan jag af en händelse var frånvarande under öfverläggningen om detta betänkande och således icke kunnat gifva min åsigt om saken tillkänna, vill jag nu anmäla min reservation emot Kammarens beslut.

Likaledes anmäldes reservationer mot det fattade beslutet af Herrar *Sven Nilsson* i Efveröd, *Ake Andersson* och *Elfstedt*.

§ 4.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial:

N:o 46, i anledning af återremiss af Stats-Utskottets utlåtande N:o 45, i anledning af väckta motioner om förändrad reglering af skjutsväsendet; och

N:o 47, om anvisande af de i Regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

Samma Utskotts utlåtande N:o 48, i anledning af väckt motion om förhöjning af årsanslaget till Riksdagens bibliotek;

Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets betänkande N:o 1, i anledning af väckt motion om tillägg till §§ 49 och 50 i Kongl. förordningen om vilkoren för försäljning af bränvin; samt

Banko-Utskottets betänkande N:o 16, med förslag till ändringar i bankoreglementets andra afdelning.

Dessa ärenden skulle erhålla plats främst å den föredragninglista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 5.

Föredrogos och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 16, angående beviljade anslag till fortsättande af statens jernvägsbyggnader; och

N:o 17, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Herr *Johannes Andersson* i Knarrevik under 14 dagar från och med den 19 innevarande månad.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Måndagen den 12 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att till Kammaren ankommit ett Kongl. Maj:ts utslag, hvilket nu upplästes, och lydde i transumt sålunda.

Kongl. Maj:ts Utslag på de besvär, Nämndemannen Erik Nilsson, Erik Sandström och N. Öström i Böle, — — — — —

i underdånighet anført deröfver att, sedan den 3 Februari 1875 inför Domhafvanden i Westerbottens Läns södra domsaga val förrättats till utseende af ledamot i Riksdagens Andra Kammare under tiden till den 1 Januari 1876 för den valkrets, som utgöres af Umeå, Wännäs och Säfvar socknars tingslag, dervid medelbart valsätt medelst elektoror begagnats och Byggmästaren Johan Peter Lundberg erhållit de flesta rösterna; så har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i förenämnda län, der valet blifvit öfverklagadt, genom utslag den 27 nästlidna Februari, jemte det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande af anförda skäl funnit framsteld invändning emot Umeå sockens elektorers behörighet att i riksdagsmannavalet deltaga icke förtjena afseende, i öfrigt yttrat att emedan, hvad beträffade de tre elektorerne för Wännäs socken, af handlingarne inhemtades ej allenast att, enligt af ordföranden i Wännäs sockens kommunalstämma utfärdad och i Wännäs kyrka publicerad kungörelse, allmän kommunalstämma blifvit utlyst att den 17 Januari 1875 förrättas för val af elektoror till utseende af riksdagsman i Andra Kammaren, utan ock att detta elektorsval hållits sistnämnde dag i kommunalstämma med Wännäs socknemän, dervid de närvarande väl röstat per capita, men utan att i protokollet antyddes eller annorledes utredt vore, att endast de vid elektors- och riksdagsmannaval berättigade medlemmar af kommunen i elektorsvalet deltagit; ty och då således möjligt vore, att åtskilliga dertill obehöriga personer vid nämnda tillfälle utöfvat valrätt; samt elektorsvalet i Wännäs, dervid tre elektoror utsågos, så till vida kunde hafva haft inflytande på utgången af sjelfva riksdagsmannavalet, som den till riksdagsman utsedde endast undfått tre röster mera än den, som var honom i röstetal närmast, pröfvade Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, med stöd af 16 § 1 momentet af Riksdagsordningen, skäligt, med undanrödjande af öfverklagade riksdagsmannavalet, förordna, att nytt val till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för ifrågavarande tid och valkrets skulle, så snart utslaget vunnit laga kraft, genom vederbörande Dom-

hafvandes försorg i laga ordning förrättas; deruti klagandena i underdånighet sökt ändring; med Kongl. Maj:ts Högste Domstol beslutet; Gifvet Stockholms slott den 5 April 1875.

Kongl. Maj:t har i nåder låtit sig föredragas ofvanberörda underdåniga besvär; men finner skäl icke vara anfördt, som kan föranleda ändring i Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes öfverklagade utslag. Det vederbörande till underdånig efterrättelse länder.

Under Kongl. Maj:ts Sekret.

(Sigill.)

G. R. Lilienberg.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Friherre D. von Schulzenheims i Kammarens senaste sammanträde bordlagda motion, N:o 173, angående ändring af 6 § Regeringsformen i syfte att ett särskildt stadsdepartement för jordbruk och kommunikationer måtte inrättas.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:
Stats-Utskottets memorial N:is 46 och 47 samt utlåtande N:o 48;
Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets betänkande N:o 1; och
Banko-Utskottets betänkande N:o 16.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

I sammanhang med bordläggningen af detta ärende tillkännagaf Herr Talmannen, att vid det talmanssammanträde, som i dag hållits, man ansett berörda utlåtande böra till slutlig behandling hos Kamrarne förekomma nästa fredag den 16 i denna månad; hvarom herr Talmannen velat redan nu underrätta Kammaren; kommande, vid ärendets ytterligare bordläggning, frågan om tiden för det slutliga afgörandet att öfverlemnas till Kammarens bestämmande.

Vidare anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial N:o 49, angående vissa i tabellerna öfver den af Riksdagen pröfvade löneregleringen för armén befunna felaktigheter;

Samma Utskotts utlåtanden:

N:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående ersättande af kostnaderna för Hans Maj:t Konung Carl XV:s begrafning;

N:o 51, i anledning af väckt motion om beviljande af ersättning för kostnader, som varit förenade med förre Handelsagenten Leonard Lundqvists efterspanande, gripande och hemforslande;

N:o 52, i anledning af väckta motioner angående åtgärder till lindring af rustnings- och roteringsbesvären;

N:o 53, i anledning af väckt motion om förhöjdt dagtraktamente för magistratspersoner m. fl. vid besigtningar, inventeringar, syner och dylika förrättningar för kronans räkning;

N:o 54, i anledning af väckt motion angående upprättande af hushållsplan för de privilegierade stockfångstskogarne;

N:o 55, i anledning af väckta motioner om ordnande af landtpolisen m. m.;

N:o 56, i anledning af väckt fråga om en fortgående kontroll öfver enskilda jernvägar m. m.; och

N:o 57, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för anställande af kontrollörer, med åliggande att granska beskaffenheten af utifrån importerade viner m. m.;

Banko-Utskottets betänkande N:o 17, rörande Herr P. Ehrenheims motion om pension åt Kassören Löwenadlers enka;

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 15, i anledning af väckt motion om upphäfvande af det i 17 kap. 7 § Rättegångsbalken upptagna jäf för eget husfolk och enskilde tjenare att vittne bära; och

N:o 16, i anledning af väckt motion om förtydligande af lagens stadgande rörande förlagsgifvares förmånsrätt till fabrikers effekter;

samt Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 20), med anledning af Herr C. E. Hjelms motion om utarbetande af ny folkskolestadga.

Kammaren beslöt, att alla dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag angående Kammarens under § 3 här-
ofvan antecknade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 14 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Herr vice Talmannen ledde i detta sammanträde Kammarens förhandlingar:

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, äfvensom samma Utskotts memorial N:o 49 och utlåtanden N:is 50—57;

Banko-Utskottets betänkande N:o 17;

Lag-Utskottets utlåtanden N:is 15 och 16; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 20).

I enlighet med hvad förut blifvit för Kammaren anmäldt, rörande den tid, då Stats-Utskottets ofvan omförmälda utlåtande N:o 10 ansetts kunna till afgörande förekomma, hemstälde nu Herr vice Talmannen, att berörda utlåtande måtte få till slutlig behandling företagas i det Kammarens sammanträde, som nästa fredag den 16 innevarande månad komme att hållas, och för sådant ändamål å föredragningslistan för nämnda sammanträde uppföras främst bland de ärenden, hvilka, såsom redan tvänne gånger bordlagda, då voro färdiga att slutbehandlas.

Denna hemställan blef af Kammaren bifallen.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

Banko-Utskottets memorial N:o 18, i fråga om ordnandet af förhållandena mellan Riksbanken och Kongl. Myntverket; och

Samma Utskotts betänkande N:o 19, med anledning af Herr von Geijers motion om indragning af Riksbankens sedlar å en krona.

Dessa ärenden, som nu första gången bordlades, skulle, för den ytterligare bordläggning deraf som kunde ifrågakomma, sättas först å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 4.

Upplästes och lades till handlingarne ett af Herr *Petter Carl Andersson* insändt, så lydande sjukbetyg:

Andra Kammarens Prot. 1875. N:o 32.

Att Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Herr P. C. Andersson är genom sjukdom hindrad tills vidare att deltaga uti riksdagsarbetet intygas härmed edligen.

Stockholm den 13 April 1875.

R. Bruzelius.
Med. Doktor.

§ 5.

Herr *Berglind* erhöll, på derom nu anmäld begäran, ledighet från riksdagsgöromålen under 5 dagar från och med morgondagen, i anledning af inträffadt sjukdomsfall inom hans familj.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.